

MEMO

Van: Matthijs Burger

datum: 07-11-2019

LEAD Cultuurhistorische effectinventarisatie.

Juridische grondslag

Via diverse overheidslagen worden er regels gesteld over cultuurhistorie in relatie tot ruimtelijke plannen. Op nationaal niveau is dat de Erfgoedwet, op provinciaal niveau is de Verordening Ruimte en op gemeentelijk niveau de Erfgoednota 2017. De Wet ruimtelijke ordening bepaalt voorts in het BRO dat een nieuw bestemmingsplan een beschrijving bevat van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden.

Lokaal is relevant de motie Hergebruik cultuurhistorisch Erfgoed (2011) waarin de mogelijkheden van hergebruik van bestaande bebouwing wordt bepleit. Daarnaast heeft het college in 2018 een besluit genomen aangaande monumentale kunst uit de Wederopbouwperiode. Hierin wordt een zorgvuldige omgang met en het behoud van gebouwgebonden kunst uit de Wederopbouwperiode bepleit. Hiertoe wordt de cultuurhistorische waarde van objecten onder de aandacht van de eigenaar gebracht en deze verzocht te zoeken naar mogelijkheden tot behoud van deze kunstwerken. Voor objecten in gemeentelijk eigendom geldt een plicht tot het uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek naar behoud en herplaatsing.

Onderzoeksresultaten

Locatie

De locatie ligt buiten een beschermd stadsgezicht en buiten de historische binnenstad. Het gebied was oorspronkelijk als veenweidegebied onderdeel van de Stadspolder. Bebouwing van de omgeving kwam pas tot stand na 1945. Het ruime profiel van de Willem de Zwijgerlaan vindt zijn oorsprong in het tracee van de spoorlijn richting Hoofddorp die op deze plaats een aftakking naar het zuiden had ten dienste van de Gasfabriek aan de Langegracht. In het Basisplan van 1961 wordt op de plek van de al in 1935 opgeheven spoorlijn een noordelijke rondweg ingetekend met een verkeersplein ter ontsluiting van de binnenstad ter hoogte van de huidige overkluizing over de Willem de Zwijgerlaan. Tussen 1950 en 1960 komt de aangrenzende woonbebouwing ten oosten en ten westen van de locatie tot stand. Deze wijk dateert uit de Wederopbouwperiode maar vormt vooral een aanvulling op de bestaande stedenbouwkundige structuur uit het interbellum. De inpassing van de Willem de Zwijgerlaan is typerend voor de periode. Hogere flatgebouwen schermen de achtergelegen grondgebonden bebouwing af van het drukke verkeer. De schaal blijft echter aansluitend bij de vooroorlogse bouw, in tegenstelling tot delen van Leiden Zuidwest. De 'flats' zijn vier bouwlagen hoog en de grondgebonden woningen twee lagen met kap.

Het gebied aan de noordzijde blijft lang onbebouwd als gevolg van de plannen om de veemarkt naar deze locatie te verhuizen. Uiteindelijk zijn in 1969 hiervoor de

Groenordhallen gebouwd.

Objecten

Binnen het plangebied is het Monuta-gebouw van cultuurhistorische waarde. Het betreft een Nederlands Hervormde kerk uit de Wederopbouwperiode van architecten Hamerpagt en De Gruyter, belangrijke architecten in deze tijd.

Nederlands Hervormde Kerk 1962

In de inventarisatie van architectuur van de Wederopbouw is het gebouw gewaardeerd met een middelhoge waarde. Het betreft een zeer eenvoudig kerkgebouw. Recente verbouwing hebben de gaafheid van het gebouw aangetast. Recente verbouwingen hebben de waarden van het complex echter aangetast. Handhaving van het gebouw is geen vereiste. Wel is documentatie gewenst in aanvulling op het bestaande archiefmateriaal. Naast de architectuur zijn drie kleine keramische reliëfs en een groter reliëf, alle van Henk Tieman uit 1962, van waarde. Herplaatsing van deze kunstwerken op een publiek toegankelijke plek is gewenst.

In de klokkenstoel bevindt zich een klok uit 1662 van Fr. Hemony uit de Marekerk. Waarschijnlijk betreft het één van de drie bij de inwijding van de kerk gegoten

klokken. Dit is een zeer waardevol object dat afkomstig is uit de collectie van museum De Lakenhal, in 1978 overgedragen aan het College van Kerkvoogden van de Hervormde Gemeente Leiden. Behoud van deze klok is vereist. Onderzoek naar herplaatsing van de klok in Marekerk is zinvol. Vanuit de Marekerk is belangstelling hiervoor.

Gevolgen voor de cultuurhistorische waarden

- De ingreep behelst het slopen van een gebouw met cultuurhistorische waarde. Documentatie van het gebouw en herplaatsing van de aanwezige waardevolle objecten vormen een afdoende omgang met deze waarden. Daarmee staan deze de uitvoering van de plannen niet in de weg.
- Naast sloop behelst het plan nieuwbouw op een schaal die in Leiden tot op dit moment niet aanwezig is. De locatie is gelegen buiten het beschermd stadsgezicht. Door de hoogte van de geplande bebouwing en de relatief geringe afstand van de locatie tot de binnenstad, zal deze echter op veel plaatsen goed zichtbaar zijn vanuit het beschermd stadsgezicht. Het beschermd stadsgezicht kent in de huidige wetgeving geen beschermende zone. Het rechtsgevolg van de aanwijzing stopt direct bij de grens zoals deze door de minister is vastgesteld. Bij het ingaan van de Omgevingswet ontstaat er, op grond van het Verdrag van Granada, wel een verplichting de relatie van beschermde objecten en ensembles met hun omgeving te beschermen. De manier waarop is ter invulling van de gemeente, het bevoegd gezag in deze. Op grond van een zorgvuldige omgang met de cultuurhistorische waarden zoals vastgelegd in het BRO, van zowel het Rijksbeschermd stadsgezicht 'Leiden binnen de Singels' als van het nationaal landschap Het Groene hart is een goed zichtlijnenonderzoek noodzakelijk zodat de ruimtelijke gevolgen van de ontwikkeling voor beide gebieden beoordeeld kunnen worden.

Matthijs Burger
Erfgoed Leiden